

ACC. N:R M. 14030: 1-11.

Landskap: Öland Upptecknare: Pritz Carlsson, Alby, Håvås
Härad: Möckleby Berättare: " " "
Socken: Hulterstad Berättarens yrke: f.d. hemägare, nämndeman
Uppteckningsår: 1956 Född år 1881 i Stenåsa

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Husbondesfolk och tjänstefolk. s. 1-11. LWF 105

Minne förhållanden

ACC. N:R M. 14030:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Om detsamma, som sjö, åren 1893-1902
tjänade "Lån" på gården med 30 a 35 tummland
Påken. har tillräcklig ännu erfarenhet om
förhållanden mellan husbondefolket och tjänare
den tiden. På en sådan gård hade de alltid en dräng
och - ifall ingen flicka fanns i familjen - även en
piga. Lån hade fanns två par oxar, och en par
arbetshästar ^{och 4 kor}. På bergstiden anlitades också
personer, och deras hustrur till skördearbete.
På gården något storr. hade de även en "Lån" dräng
eller lillpiga på sommarskåret, denna påstod sig
för tiden 24 april - 24 oktober. De äldre
tjänstefolket påstod sig från 1 nov till 24 oktober
påstod sig en år, frivoccha 24 okt. - 1 nov, från arbetet.
Arbetsfördelningen Husbonden deltog i regel uti
alla förskansande arbeten. Resor för avsättning av
produkterna och hemmsättning av inköpta varor
utfördes alltid av husbonden Husnoden - som

Leaf 105

1.

kallades "mätmor". Lagade alltid maten. När så
 behövdes-till ex i påringarna, när all värsåden skulle ägas
 med oned oxar och ålder. Höra oned oxar, samt tröska
 oned slaga på hösten. Värsåden tröska oned oned oned, oned
 slaga. Gjorde arbete ansåg vara enda hus bondesföret
 värdighet till utföra. Sjön värsåden fördelning oned arbetet
 förkom ej här på dessa böna gårdar, som i sigel fanns på slottet.
 De yngste, av åldern det var hemma var oned barn, eller
 arbetande fingo utföra de lättaste sysslorne. Körtningen
 och årsfjoden, ansåg ble över lilla ången och lilla ången.
 Lilla ången soppigt var oned oned oned oned på böna bönen
 oned oned oned fanns i hus bondesfamiljen. Samt gå i vasa
 oned ången. 4 a 5 st. kor. fanns på dessa gårdar
 hus oned oned, som bodde i stugan i byns närhet
 antitades till hjälp i skördeliden. Så höll on. on samt
 vid repar ången i katmtaken. Övers on vid tröska oned
 på hösten. En del hus oned ången sig "Spamträska oned"
 De skulle då ha en kaffe på, för varje tunna påd som

de traskade in, samt under husbondens överinsyn
bestod, och måtte upp. Utfattningen och utjädnings-
på gården vintertiden. (Vintertiden ^{utförde av arbetares})
men frugo ofta - de manliga arbetare i fall, men en
männan vore beryttade med annat - även för att
utfattning och utjädnings (märkning). Hjälpling ut-
fördes vändig av männen, sådant ansågs förmedlande
för dem. Vid slakt var det männen som utförde
slaktarbetet. Vid tillfälle ^{de} utförde ofta bakning, och
Nå arbeta en gammal utsliten ^{som är arbetares} häst. (Vad det enda
som ansågs ^{de} vändigande. Sådant utfördes av någon
gammal husman, som kallades "Rackare". Bortförandet
av latinerna från avträdet utfördes mest av drängen
men så även av husbonden själv. Nu har, sedan omkring
1910, alla gamla utslitna hästar såldes till slakt, och
detta arbete helt försvunnit.

3) Arbetstid. och frilid. De avstundas arbetstid började
ofta redan kl 4. och senare 5, och höll på till solnedgången

på sommaren. På hösten och vintern var omkring
kl. 8. Detta var den normala arbetsdagen. Fritid
för tjänarne var en okänt begrepp! Endast söndag
och måndag efter att kreaturen blivit omskötta - pingo
de använde efter behag. De min der äro hemma bodna
i familjen. Pingo sov till länge på barnarna
Tjungen tjänare utförde något arbete för egen räknung
kl. 12 förklarade om någon fridag för tjänarna utom
en smekmadsdag på hösten, om de önskade
På de flyttade blev till "frivackan" pingo de flytt-
kost, bestående av en bröd och en "färdig". Om
de, som inga förändringar hade, stannade kvar på
gården, pingo de extra betalt för frivackan
Många gånger var mycket stark samhörighet känt
förhållanden mellan husbondefolket och tjänstefolket.
Tjänarne betraktades och betraktade sig själva
som familjemedlemmar, med husbondefolkets
4) bästa ställe för ögonen. De visste vad de skulle

göra, och utförde reysena med samma arbetsglädje
som de egna barnen. Husbondefattat, å sin sida
gavde honom en omsorg, som man kunde se på
hans för sig väl, och taga vara på de som honerna
och tjänsterna aktade överens om bättre på husbonde-
fattats förmaningar och tillräkningar, än de
egna föräldrar. I de som bondgårdarna som
dessa berör, delade man rumm med husbondefattat.
Man åt i köket, och ofta sov, alla i köket på vintern,
på vintern, då köket var det enda rummet som var
uppvärmt. På sommaren sov kann drängen
på den oftast oinredda "vindan". Pigan sov på stallet.
Förändring i detta hänseende, inträffade nog sig för en
omkring 1915. Någon personliga tillhörigheter hade de
väl tillräckligt, som sådana flunnas förklarades de i förändre-
rummet. Gångblådena hängdes på "vindan" och husbonde-
fattat hängde sina blåder, gatorober flunnas sig där.
6) Vid måltiderna åt alla vid samma bord. Hus-

- bonden så än alltid långt upp på ena sidan av borden,
 var drängen väcken på att han dernäst, sedan kom
 de yngre, antingen de egna barnen, eller tilldrängen
 Kuschadern såmer adeln mest maten själv, och någon
 fick sitta vid bordet ibland var det omvänt!
 Ordet "Falkastue" är för mig okänt. Därmed menades
 väl "vardagsrummet". Det var nog skilt från påkostat
 i olika gårdar, berodde på att en del var små
 och ville spara på lantarna. Hade hus bondefolket gäster
 fingo tjänare sj äta med dem, utan de fingo vänta
 och senare äta av det som eventuellt blev över.
 Vid högtiden Jul, Påsk och Skördevester fingo de
 alltid vara med, liksom i vardagslag. Detta förhållande
 fortsatte, så länge som det överhuvud fans ärsanständer
 tjänstefolk, sedan omkring 1920 tabulha de totalt
 försammit. Men dommen i gemen, såkte sig vid
 kyrkobesök i regel till läktaren, för tjänstefolket
 6) fans aldrig någon särskild plats, här voro alla

lika. De fingo nog inte besöka byn en söndag,
 då djuren, även på söndagen skulle bli sin skötsel,
 men var avsnar, men var ~~fyra~~ tredje söndag
 fingo de gå. Hurs bondefolket själva skötte då om
 djuren. Förhållandet mellan tjänstefolket och gårdarna
 ligen jämnare ungdom var det bästa, såväl li var-
 -dagslag, som vid festliga tillfällen (Detta är egen
 erfarenhet) Byens ungdomen såväl tjänare som
 egna barn, anordnade på vintertiderna ofta enkla
 fester, man kallade dessa "Höplägareleker" (man
 samlade 25 öre vardera. (år 1895, 6 ställingar = 12 öre)
 köpte $\frac{1}{2}$ skåpund kaffe, och någon traktor, fick
 lov att hälla till i någon ådärd, eller hos något
 förstående bondefolk. Det fanns alltid någon som
 hjälpligt kunde traktorn draspet. och dansen
 trädde med ungdom, glädje. Tills frammanot midnatt.
 Blev händes vis något kaffe över, samlades man
 7/ äter en annan bröda. på en - som man hade dricka

Reffe på pumpen" och hade lika trevligt även då.
 Där var ingen skiltning på tjäna, och vandra.

När en socker eller dotter fingo avordna ungdomskelas
 på föräldrarnas afärd, blev brukligt omkring år
 1893. Det inbjöds all byns ungdom utom åskildrad
 samt kusiner och såskattiga värmen från andra byar.
 Så länge tjänstefolk fanns utestöts de alltid från
 från ungdomens festliga samsamhet. Ardet Skatte
 fanns ej i ungdomens arbete. När fackföreningarna
 började sin verksamhet, och tjänarna, med en
 annan orsak, blev vidbrakte den uppfattningen
 att deras arbetsinsatser ej blev i fulla betalte,
 upphörde de ~~partiskt~~ patriarkaliska förhållanden
 som förut varit rådande. Tjänarna skulle då tillhöra
 arbetarepartiet (vilket all förut tillhörd) och
 bondeungdommen, bondeförbundet.

8/ Lärkonst Tjänstefolket kom mest från fattiga
 hem, man sökte mest plats inom hemmarbetet.

beroende på samhällsörskolan med byggnads-
-dom. Den nästan av bondjärdarnas ungdom
på grund av att det var många arbetslösa hemma
^{frågade sig} Både de sig var helst till stora gårdar på annan ort.
Men det stora flertalet emigrerade till Amerika.
Luttersed och dess befolkning minskad från år 1870
då befolkningen var 1287 personer till år 1950 då
den utgjorde 614. Således med över hälften på 80 år
denna befolkningsaktigen beroende på emigrationen.
Medelåren emigrerade gick år 1903. Och med detta
så gaddt som färre än tjänstefolket från denna ort.

Om en gårdsson eller dotter hade tjänstefolket
kolla de drog färre från husbondefolkets sida, än
barn av obemedlade förändrar. Men sin omgivning
hade de bland ortens andra ungdom. Det var ju
oväntligt att en bondson gifte sig med pigan
9/ Och pigan som husmor, blev nog sedd över axeln
av andra husmoder i byn. Den drängen, genom

giffemål med bonde dottern, blev bonde å gården
och i öfrigt var en hyggelig karl. var hans ställning
bland bönderna bättre. Bönderna sågo ogärna, att
deras barn gifte sig med tjänstefolket.

Husbondsvände Husbonden kallades av tjänarna
Bom (olämpligt uttryck för bonden). och husmoders
=mor. Tjänarna kallades alltid "Du". Samtidigt förkom
emelländi angående arbetets utförande, intresse för
arbetet förefanns även hos tjänarna. men vid olika försök
bestående husbonden. Det hände nog att lindhunden
fick en orfild, särskilt om han slog djuren, eller
ljög, ex påstad att han vettmetkastarne och ej
gjort det. Det hände att vissa bönder födra otillräck-
ligt mycket arbete, avvaron att det var dåligt
med maten, detta bondefolk kom då i dåligt
mycket och hade svårt att få folk. Om husbondefolket
och tjänarna trändes bra tillsammans, stannade de oft-
svar i tjänsten flera år. De skötsamma vilte husbonde-

ACC. N:R M. 14030:11.

folket ej mista och sked gärne på lönen för att få be dem
kvar. Jag har ingen minne av att husbonden vidtog
lagliga åtgärder mot dem som avvek ur tjänsten.
Det sådes ändå "gick" det hade nog ej blivit någon
vidare tvångs sammans i arbetet med en som "gick"
och tvungit tillbaka.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

11.

11/